

17
1772
11c.

DE
HAEMORRHAGIAE
NARIVM AC GINGIVARVM
SALVBRITE LOCO FLVXVS MENSTRVI
CASV QVODAM COMPROBATA

EX AVCTORITATE
GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE
D. ADAMO NIETZKI
MED. PROF. PVBL. ORD.
PRO GRADV DOCTORIS
SVMMSQVE IN MEDICINA ET CHIRVURGIA HONORIBVS

AC
PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS RITE OBTINENDIS
DIE XXI. FEBR. MDCCLXXII.

H. L. Q. C.

PVBLICE DISPVTABIT

AVCTOR

IEREMIAS ARONSON
POTSTAMPIENSIS.

HALAE
STANNO HENDELIANO.

DE
HAEMORRHAGIAE
NARIUM AC GINGIVARUM
SALUBRITATE LOCO FLUXUS MENSTRUUM
CASA QUODAM CONFIRMATA

EX AUCTORITATE
GRATISSAE FACULTATIS MEDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE
D. ADAMO NITZKI
MED. PROPR. PUBL. ORD.
PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISSE IN MEDICINA ET CHIRURGIA HONORIBUS

PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS HUC OBTINENDIS
DIE XXI. FEBR. MDCCXXII.

LEONARDUS ARONSON
VICTOR

HABAE

AMICO OPTIMO
ERNESTO LVDOVICO
HEIM

SOLZA HENNEBERGENSI

COMMILITONI
IN CASTRIS ASCLEPIADEIS
GLORIOSO

D. D. D.

A V C T O R.

AMICO OPTIMO
ERNESTO LAVDOVICO
HEIM

COLLEGIUM HENNERGENSI

COMMITTONI

IN CASATEIS ASSERPHADEIS

GLORIOSO

M. D. C.

M. C. C.

DISSERTATIO INAUGURALIS

DE

HAEMORRHAGIAE

NARIVM AC GINGIVARVM SALVBRITATE

LOCO FLVXVS MENSTRVI CASV QVODAM

COMPROBATA.

INSTITVTI RATIO.

Casus, quem in hac dissertatione delineandum mihi proposui, sistit morbum, compositum ex febre intermittente et retentione mensium, nec non haemorrhagia narium ac gingivarum: quem secundum omnia principia pathologica et therapeutica perquirere, nunc minime

animus est; sed potius, id tantummodo studebo, ut salutare fuisse istas haemorrhagias, retentioni menstruum succedentes, patefaciam, indeque methodi medendi a me adhibitae rationem reddam. Hunc in finem debui omnino praemittere principia de morbo salutari; et cum salubritatis conditio haemorrhagiarum, de quibus mihi impresentiarum sermo est, ex eo, quod fluxus menstrui, a cuius defectu periculosi morbi originem ducere solent, vicem gesserint, sese manifestet, necesse esse putavi, ut tam mensum, quam functionis vicariae natura a me paucis illustretur.

§. I.

Quaecunque accidentia corpori humano viuo inhaerentia, vel fiſtunt cauſſas auxiliares ſanitatſ, vel non: illa dicuntur ſalutaria, haec minus ſalutaria.

§. II.

Cum ſtatu morboſo corporis humani ſit oppoſitum quid ſanitati: ſequitur, vt omne accidens corporis humani viui, quod cauſſam fiſtit ſtatu corporis minus morboſi, pro ſalutari ſit habendum (§. I.).

§. III.

In omni morbo adefit diſſenſus functionum corporis humani. Sed certum eſt, ſingulas functiones corporis humani non eandem vim habere in obtinendo ſine, qui per illas intenditur; porro modo maiorem, modo minorem numerum illarum diſſenſum conſtituere; denique etiam modo plures, modo pauciores determinationes earum rationem huius diſſenſus in ſe continere poſſe. Quapropter iam facile perſpicitur, diſſenſum functionum varios admittere limites. Hinc maior erit morbus, in quo maior, minor, in quo minor diſſenſus functionum deprehenditur.

§. IV.

Cauſſam deficientem definiunt Philoſophi per cauſſam negationis per actionem. Paret igitur id, quod pro cauſſa deficiente morbi agnoſcere volumus, non poſſe non vel generationem morbi impedire, vel praefentem morbum imminuere, vel eum plane tollere.

§. V.

§. V.

Fieri potest, ut morbus minor maioris morbi generationem impediatur. Cum Pathologia in permultis locis huius asserti veritatem demonstrat; longa argumentatione non opus esse, sed univocam inductionem hic sufficere posse credo. Pone calculum in pelvi renis haerere, et per irritationem nephritidem excitatum ire. Quod si iam laxitas renis non ita magna simul obtineat, ob hebetiorem sensum, et largiorem mucii secretionem, inflammationis ortus impiedietur. Facile autem animaduerres, laxitatem renis, quam pono, minorem morbum sistere ratione nephritidis.

§. VI.

Nec minus de eo dubitandum est, quod minor morbus maiorem ita imminuere possit, ut additus reliquis morbi maioris, minorem constituat morbum, quam quidem morbus maior fuerat. Satis est, ut ad haemorrhagias in febribus, quarum vehemens est impetus, contingentes respicias. Quae si non nimis magnam sanguinis iacturam gignunt, quamvis haud solvant febrem, periculossima tamen symptomata saepe tollunt.

§. VII.

Denique etiam et ratiocinatione, et experientia probatur in Pathologia, quod morbus minor morbum maiorem solvere possit. Ita de febribus constat, quod remedium solutionis multorum se grauiorum morborum praebeant.

§. VIII.

§. VIII.

Ab essentialibus causis deficientis morbi (§. IV.) facile concludere licet: morbum minorem, qui vel generationem morbi maioris impedit, vel morbum maiorem ita imminuit, ut reliquiis eius additus minorem constituat morbum, quam quidem morbus maior fuerat, vel morbum maiorem omnino soluat, ea ratione se habere ad morbum maiorem, ut causam deficientem illius constituat.

§. IX.

Cum morbus, qui causam deficientem morbi maioris constituit, statum corporis humani minus morbosum reddat (§. antec.): sequitur, ut ad accidentia corporis salutaria sit referendus (§. II.).

§. X.

Morbus salutaris est morbus, qui causam deficientem morbi maioris constituit.

§. XI.

Quaelibet functio corporis humani proprium effectum ratione sanitatis sibi vindicat. At tamen ne nimis laedatur corpus statim ac deficit quaedam functio; ita sapienter est structum corpus, ut una functio alterius vicem gerere, id est eundem effectum ratione status interni corporis, qui ab altera proficisci deberet, praestare possit, quod quam frequentissime in excretionum, et imprimis cutaneae et intestinalis, negotio manifestatur. Illa non rite succedente, transpirabilis materia per intestinorum actionem e corpore eliminatur, et alio magis stricta, haud exigua pars faecum aluinarum per vasa intestino-

rum resorpta, vasculis cutaneis difflatur. Hinc patet, quid per functionem vicariam corporis humani intelligamus.

§. XII.

Cum in notione functionis vicariae (§. ant.), et in notione, quam Pathologia, de functione praeternaturali corporis humani sup-
peditat, nulla deprehendatur contradictio; functiones praeternatura-
les possunt esse functiones vicariae, igiturque dantur morbi vicarii.

§. XIII.

Morbi possunt esse morbi vicarii respectu functionum saluta-
rium corporis humani (§. §. XI et XII).

§. XIV.

Defectus functionis salutaris corporis humani ad causas mor-
borum pertinet (§. I).

§. XV.

Si, deficiente quadam functione salutari corporis, morbus vi-
carius oritur, ille causam praebet, cur morbus a defectu functionis
dependens vel non ad actum ducatur, vel si iam praefens sit, solvatur
(§. §. XI et XIV.). Ergo morbus vicarius erit causa deficiens morbi, a
defectu functionis salutaris ortus (§. IV.).

§. XVI.

Pone morbum vicarium esse morbum minorem, morbum au-
tem a defectu functionis salutaris dependentem, maiorem; sequitur,
morbum vicarium esse causam deficientem morbi maioris, igiturque
morbum salutarem (§. X.).

§. XVII.

§. XVII. *Quomodo* *haemorrhagiae* *generentur* *et* *quomodo* *curantur*.
 Cum cum nobis propositum sit in hac disputatione agere de haemorrhagia, intuitu fluxus menstrui, vicaria: ante omnia explicandum videtur, quid sit haemorrhagia. Ea vero nihil aliud est, quam sanguinis quaedam sensibilis excretio. Quae cum vario modo in differentibus locis corporis fieri possit; variae nascuntur haemorrhagiarum species; prouti id in medicorum scholis docetur. Nihil hic amplius addendum esse puto, praeter accuratiorem fluxus menstrui considerationem.

§. XVIII. *De* *haemorrhagia* *menstrua* *et* *quomodo* *curantur*.
 Ac primo necesse erit, ut definitionem huius fluxus afferamus. Esse igitur eum putamus haemorrhagiam quandam periodicam menstruam e partibus genitalibus sexus sequioris. Iam diu est multumque inter medicos disceptatum, sitne hic fluxus ad naturalia referendus, an potius ad praeternaturalia. Istam vero quaestionem omnem, quoniam nostra iam parum refert, nihilque facit ad rem, quam pertractare instituimus, decidendam in medio relinquamus, id tantum, quod nemo unquam negauerit, asserentes: salutarem hanc esse excretionem; id enim aperte intelligitur ex tot morborum generibus, qui huius fluxus suppressionem confestim insequi solent.

§. XIX. *De* *causis* *haemorrhagiae* *menstruae*.
 Attamen si quaeratur, quaenam potissimum causa sit huius menstrui fluxus, eam in oestro venereo, seu in materia vterum vellitante sitam esse putauerim. Atque haec fere sententia est GVALTERI CHARLTONI in *inquisitionibus de causis catamen*, Cap. V et VI.

Cum enim uterus, anatomice consideratus, viscus sit exiguae admodum magnitudinis, quod permulta tamen habet vasa. Cum porro ibidem semper aliquid fecernatur, atque vasorum resorbentium parvus sit numerus: necesse est, ut serum ibi accumuletur, uti apparet ex liquore albicante et sanguinis sero simili, qui ante mensium eruptionem emanat, quod postquam acredinem concepit, uteri tunicam internam, quae nervis intexta est, vellicat. Hinc quoque fieri videmus, ut cupiditas ad venerem, quae oritur ab ista irritatione, maior fiat ante fluxum, quoniam hoc serum per longius temporis spatium quasi stagnavit. Atque haec ipsa irritatio, quia sensationem secum fert mixtam, (ita enim voco sensationem inter voluptatem et dolorem mediam,) facile animi quandam perturbationem, morbumque eum, quem furorem appellant uterinum, potest efficere. Constat enim inter omnes, nulla re magis cerebrum affici solere, quam sensatione inter dolorem et, gaudium media, seu tali, quae mixta est e dolore et voluptate. Sufficiat huius loci titillationis mentionem facere, quippe quae vel ipsas convulsiones pectoris, rotiusque fere corporis excitare valet. Noli autem credere, me ita hoc principio, pro explicanda excretione menstrua allato, inniti, ut quoduis aliud plane excludam, potius ita rem se habere existimem, ut plethora cuius generationi structura corporis feminei tantum fauet, et singularis conditio, quae ratione motus sanguinis ab utero per venas redeuntis in corpore humano obrinet, ad concausas eiusdem referri debeant. Cum enim plethora causam congestionum constituat, necesse est, ut irritatio uteri, de qua supra sermo fuit,

ob

ob hanc ipsam corporis feminei plethoram ad deriuandos humores erga vteri vasa magis sit apta. Dein autem perpendas, hominem erecto corpore incedere, adeoque difficiliorem reddi reditum sanguinis ab vtero, et hinc nouam causam congectionum sanguinis vterum versus se se praebere. Quod si autem quaeris, cur in caeteris animalibus, cum aequae, ac in homine eorum vterus materiam quandam acrem et hircinam fecernat, excretio menstrua locum tamen non inueniat? Respondeo primo, haud deesse obseruationes, quod bestiarum feminae nonnunquam circa coitus tempus sanguinem e partibus genitalibus emittant; secundo autem tenendum est, bestias erecto corporis incessu vti non solere, quam rationem veritati consentaneam esse, simiarum historia docet. Sed dum scire cupis, cur ista feri coaceruatio periodice in vtero fiat, igiturque fluxus menstruus periodicus sit: eius rei rationem reddere nullam possumus, nisi FREINDII, viri summi, sententiam sequamur, qua statuitur, certo temporis spatio certam quoque humorum multitudinem fecerni. Atque ex his sponte quoque intelligitur: obiectionem istam, quam auctori huius argumenti factam quondam fuisse, quod scilicet menses, si inter duas periodos vena secta fuerit, tamen fluant, nostra in causa locum habere non posse.

§. XX.

Variorum porro phaenomenorum causae ex iis, quae superiori paragrapho proposuimus, elici possunt: e. c. vnde fiat, vt feminae, quarum serum, dum vita lautiori vtuntur, aromatibus vinoque acrius factum est, saepius menstruum sanguinem fundant, et in maiori quan-

quantitate emittant, quam illae, quae tenui victu vtuntur? Item cur in annosioribus feminis, quarum nerui iam insensibiliores facti sunt, quanquam plethoricae sint, menstruus tamen fluxus omnino cesset? Denique etiam hinc perspicere licebit, cur coitus in proliciendo mensium fluxu tam efficax sit nonnunquam remedium, reliquis omnibus incassum adhibitis? Sunt enim humoribus, qui sub coitu in vterum immittuntur, et sero in vtero secreto, quaedam communes qualitates; vt igitur credere possimus, semen in vtero stimulum ad excretionem sanguinis menstrui prouocandam aptissimum suppeditare: atque alia huius generis.

§. XXI.

Puto autem facile intelligi, triplicem esse naturae finem, quem illa feri secretionem consequi conatur. Primum, vt appetitus ad venem exciretur; alterum, ne feri, quo foetus, dum in vtero est, alitur, existat inopia; tertium, vt plethora imminuatur. Idque egaegie conuenire videmus singulari naturae sapientiae, quam in eo potissimum exferere solet, vt quotiescunque fieri possit, plures fines vna eademque re. obtinere contendat.

§. XXII.

Iam vero eo, unde diuertimus, reuertamur. Ad haemorrhagias nempe, quarum omnium ad plethoram imminuendam summam vim habere videtur ea, quae per oscula vasorum vterinorum perficitur. Nam cum ex anatomicis constet, vasa vterina magnam habere elasticitatem, in vterino fluxu, ne haemorrhagia effera existat, raro metuendum erit. Deinde etiam existimandum est, ob situm vteri in

ab-

abdomine, congestiones a partibus superioribus per fluxum menstruum deriuari. Dubium igitur esse non potest, graues morbos mulieribus ob defectum mensium concitari posse. Primo enim fati constat, plethoram multorum periculosorum morborum fontem esse. Secundo, cum instante mensium tempore spasmi plerumque in vasis oriantur eo grauiore, vti solent, quo minus excretio procedit: quid aliud expectare possumus, quam congestiones sanguinis ad has vel illas partes corporis, permultum detrimenti sanitati illaturas.

§. XXIII.

Fieri potest, vt retentis mensibus, haemorrhagiae narium vel gingiuarum oriantur; quae si tantam sanguinis copiam, quanta per vasa yterina menstruo tempore secedere solet, emittunt, ad haemorrhagias, ratione fluxus menstrui vicarias, referendas esse pater, (§§. XI. et XIII.).

§. XXIV.

Si in casu retentionis mensium vehementes congestiones sanguinis caput versus determinantur: haemorrhagiae narium vel gingiuarum, nisi efferae fuerint, erunt salutare. (§. XVI.).

§. XXV.

Describendus iam a me erit ille casus, qui ansam differendi mihi suppeditauit. Virgo annos viginti et duo nata, temperamenti sanguinei, conqueritur eo tempore, quo menstruis est obnoxia, de membrorum lassitudine et capitis doloribus. Arcessitus medicus, sed parum bene doctrina instructus, venae sectionem statim imperat; qua peracta, capitis quidem dolores cessant, sed simul etiam catemeniorum flu-

xus subsistit; tercio die febris oritur, quae posthac typum tertianae regularis manifestavit. Tempore vero tertii paroxyfmi ad me itur auxilium postulatum. Methodum febris tertianae sequutus, resoluentia cum inrerpositis leniter laxantibus adhibui. Dum ira morbo resisto, venit solitum tempus menstruum, quo atrocissimos capitris dolores aegrota perferent, facies apparet rubra, intumescunt vasa ad nasi radicem posita, pulsus est plenus, inaequalis, quem tamen dicrotum non ausim nominare. Haec incommoda per dimidiam fere horam durant. Vsum modo nitrosorum adhibitum sequitur haemorrhagia narium, quam ut fouerem, operam dedi. Sanguinis, qui floridi coloris erat, quantitas excreta ad sex vel septem vncias accedit. Neque hoc tempore aliis medicamentis utebatur aegrota, nisi temperantibus. Sedata vero haemorrhagia, iterum resoluentia, cum tonicis permixta, adhibui, et ante alteram mensium periodum purgans aloëticum praescripsi. Sed mensium loco oritur haemorrhagia gingiviarum, qua tanta fere sanguinis copia euacuebatur, quanta antea ex naribus. Postea vero, cum febris iam sensim cessare inciperet, resoluentibus adhibitis proxime ante fluxus vterini tempus venae sectionem in pede institui, et quinque tantummodo sanguinis vncias subtrahi iussi. His ita peractis, menses rite successerunt, et aegrota conualuit.

§. XXVI.

Ex his, quae breuiter de aegrota narrauimus, apparet, sanguinis spissitudinem adfuisse. Atque haec per se vim habet, menses sup-

supprimendi. Hic porro accedit venae sectio incongrue administra-
 ra; quae etiam mensium suppressionem magis augere poterat.

§. XXVII.

Iam id officii mei fore putabam, tam fluxum menstruum re-
 uocare, quam febrem profligare. Duplex vero potissimum via est,
 qua menses ob sanguinis spissitudinem deficientes, reuocari possunt.
 Altera, eademque tutissima erit in sanguinis spissitudine soluenda; alte-
 ra, quae tamen minus tuta, in impetu sanguinis augendo: dummo-
 do, siue hac siue illa methodo utaris, deriuationem humorum vterum
 versus haud negligas.

§. XXVIII.

At vero cum febris, vt recte ab artis peritis statuitur, nihil
 aliud sit, nisi conamen naturae, quo obstructions et spissitudines re-
 soluat; febrem suppressere isto in casu idem fuisset, ac obstructions
 augere. Hinc recte adhibita fuisse credo resolutentia, quo facilius fe-
 bris resolutionem perficeret; cum insuper ipsa febris tertiana resolu-
 tione humorum, nisi robur vaforum multum sit imminutum, perfecte
 tolli possit.

§. XXIX.

Diebus vero intercalariis materia iam resoluta eliminanda est,
 et deriuationes simul ad loca vterina instituendae; quae cum nostro
 in casu coindicantia sint, coindicata etiam postulant.

C

§. XXX.

Ortam vero tempore fluxus menstrui haemorrhagiam illam, recte pro morbo vicario, et quidem saluari habui (§. XXIV.), ideoque fovi (consentientibus, HIPPOCRATE Sect. V. in *Aphorismo* 33. et CELSO cap. 8. lib. II.). Et quamquam menstruus fluxus melior omnino fuisset, tamen, quoniam natura cogi non vult, et haemorrhagia tam narium, quam gingivarum ex loco ad haemorrhagiam salutarem apto proveniebat, nihil mihi cauendum putavi, nisi ne effera existeret; quod etiam, temperantibus et leniter derivantibus facile poterat impediri. Alia vero ratio fuisset, si haemoptysis exstitisset, quae non pro saluari, sed maiori morbo debuisset haberi; nisi eius fuisset generis, quae ex vasorum tantum pulmonalium dilatatione ortum duceret. Talis enim nihil omnino detrimenti affert pulmonibus, (quod bene notavit van SWILETEN tom. IV. pag. 422.) *comment in aphor. Boerh.* haemoptysis enim si cum plethora comparatur, aliam habet ad plethoram rationem, quam vel narium vel gingivarum haemorrhagia. Quare diligentissime attendendum erit medico, quoniam in loco, et quo tempore orta sit haemorrhagia. Sic vidi, cum versarer Berolini, mulierem, e cuius pede sinistro, in quo vlcus habebat, tempore, quo fluxus oriri debuisset menstruus, sanguis effluebat. Scholis etiam, quibus interfui, clinicis BOEHMERI, viri illustri, huius rei exemplum habuimus, ut e mulieris cuiusdam mammis sanguis efflueret tempore menstruo. Quod quidem ex HIPPOCRATIS iudicio insaniam futuram significare debuisset. Dicit enim Γυναῖξιν ἐκκόσισιν ἐς τὸς τριττοὺς αἶμα συσπέρται, μανίαν συνεκίει Aph. Libr. V. 40. Quae insania cum hic non

non existeret, et Hippocratem menses ad mammas interdum remitti bene nouisse ex libro (*de morb. mulier.*) appareat- probabile videtur, verbum, quo vsus est, *αυτοφασειν*, non vt plerumque ab interpretibus fit, veri debere per colligitur, vt sensus esset, simul ac sanguis in mammas colligitur, sed potius ita intelligendum, vt sensus hic ob- tineat: in quarum feminarum mammis sanguis conuertitur, seu cir- cumit ita, vt quo exeat sanguis, non habeat, tum demum insaniam significari.

T A N T V M.

DOCTIS-

DOCTISSIMO
CANDIDATO

S. D.

PRAESES.

Summa ea animi voluptas est, quam ego persentio, TE iam iam ductorus ad cathedram academicam: locum illum, ut quibuscumque bene meritis, ita etiam TIBI perquam honorificum. Laudabilis enim vita TVA est, quam inter nos per aliquot annos gessisti. Cui enim non innotuit ARONSON? Et quo nomine innotuit? Non alio certe, quam continuo litterarum studio; artis salutaris recte perceptae exercitio indefesso felicissimoque; morum integritate veraque $\phi\upsilon\delta\alpha\sigma\theta\epsilon\pi\iota\alpha$ Hippocratica. Quibus insuper accedit nouum publicumque eruditionis TVAE specimen. Edis scilicet libellum utilissimi argumenti, a TE proprio Marte confectum, quem iam, me praeside, ex cathedra academica publice defendes, Doctoris dignitate, TIBI decreta ab ILLVSTRI MEDICORVM ORDINE IN REGIA FRIDERICIANA exornandus. De qua sorte TIBI ex animo et gratulor, et precor, ut diu fortunatusque bono publico viuas, ac praeceptoris TE amantis aestimantisque memoriam conferues. Vale resque TVAS feliciter age! Scr. in Acad. Frider. die XX. Febr. c1o1oc1 LXXII.

DOCTR

קורי לבשי בגדי תפארתך;
היום אשר קנית בחכמה:
קריח שמשך ומאור יפעך
המה בגדי שש ורקמה!
כדף בחסידותך שיגור לילה:
ושבחוד לאומים בקול תמולה;
ויאמרו אשרי דורשי אלה!
זה ששון לב תחכמים
יפז ה" ותאריך ימים
ויפצו מעינותיה לעל העמים.

מני אברהם בטרן רר שמואל הכהן זל מהלברשטאט.

ULB Halle

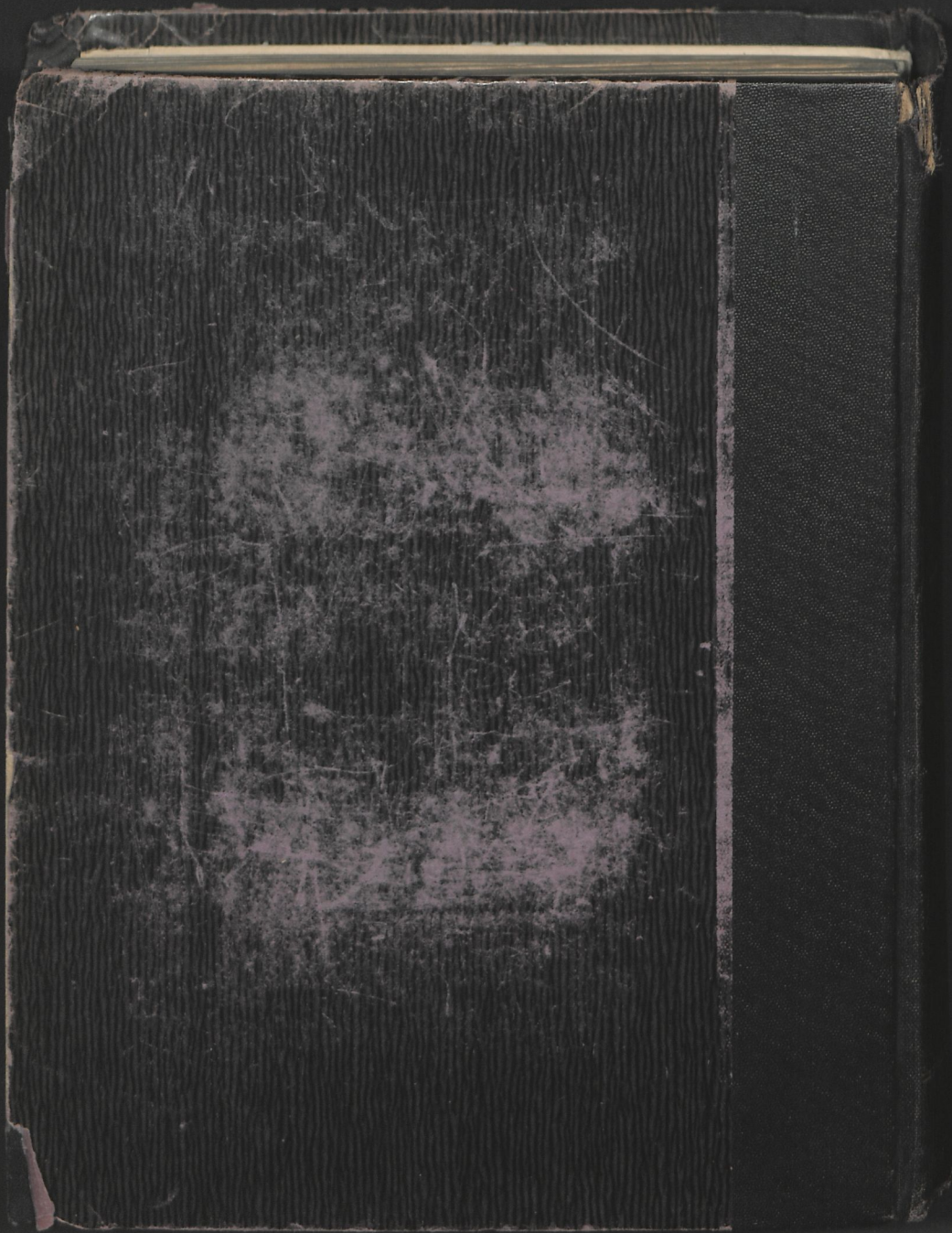
3

002 169 592

sb

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

17
1772
11c

DE
HAEMORRHAGIAE
NARIVM AC GINGIVARVM
SALVBRITE LOCO FLVXVS MENSTRVI
CASV QVODAM COMPROBATA

EX AVCTORITATE
GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE
D. ADAMO NIETZKI
MED. PROF. PVBL. ORD.

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA ET CHIRVRGIA HONORIBVVS
AC
PRIVILEGIIS DOCTORALIBVVS RITE OBTINENDIS
DIE XXI. FEBR. MDCCLXXII.

H. L. Q. C.
PVBLICE DISPVTABIT
AVCTOR
IEREMIAS ARONSON
POTSTAMPIENSIS.

HALAE
STANNO HENDELIANO.